

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep.
0032 OSLO

Oslo, 13.03.2023
Vår ref. 22/3060-12
671.3/AREL
Deres ref. 22/5736-1

Hørings svar - NOU 2022:17 Veier inn - ny modell for opptak til universiteter og høyskoler

Landsorganisasjonen i Norge (LO) viser til deres brev av 09.12.2022 angående ovennevnte.

Utdanning og forskning er grunnlaget for videreutvikling av demokrati og velferd. Lik rett til utdanning er derfor et grunnleggende demokratisk prinsipp. Lang utdanning og selvstendige fagarbeidere med høy kompetanse og et velferdssamfunn med små forskjeller er et konkurransefortrinn. Opptaksordningene til høyere utdanning må derfor legge disse prinsippene til grunn, slik at opptakssystemet bidrar til at lærestedene kan oppfylle sitt viktige samfunnsoppdrag.

LO har ingen sterke innsigelser til utvalgets forslag til ny, helhetlig opptaksmodell. Det nasjonale systemet Norge har bygd opp for opptak til høyere utdanning fungerer i hovedsak etter hensikten. Prinsippene bak er forvaltningsmessig gode, systemet er godt bygd opp og rasjonelt. Det er viktig at de gode prinsippene og praksisen videreføres i et nytt opptakssystem. LO mener at generell studiekompetanse er et godt grunnlag for opptak til høyere utdanning.

LO mener at utvalgets forslag om nye opptaksregler vil gjøre det enklere for særlig unge mennesker å ta et utdanningsvalg tidlig, men også til å gjøre omvalg eller bruke tid på å bestemme seg.

LO er positiv utvalgets hovedgrep om å ta bort muligheten for å forbedre karakterer etter videregående og i stedet innføre en felles standardisert opptaksprøve. LO støtter intensjonen til utvalget som vurderer det som dårlig ressursbruk å ta opp igjen fag for å forbedre karakterer. Endringen som utvalget foreslår, vil hindre at unge mennesker bruker unødvendig mye tid og penger på å gå på private skoler for å forbedre karakterene sine, noe som også presser opp karakternivået for å komme inn på uheldig vis. Derimot mener LO i likhet med utvalget at det fortsatt skal være mulig å ta nye fag etter fullført og bestått videregående opplæring for å kvalifisere til opptak der det stilles krav til spesifikke fag.

Når det gjelder opptaksprøven, har vi noen innspill til hvordan opptaksprøven er utformet. Utvalget foreslår at opptaksprøven skal være en standardisert test som skal utformes av fagekspertene. Den skal teste kunnskapen i de 6 fagene fra videregående skole og teste potensialet og evnen til å tilegne seg grunnleggende ferdigheter (generisk kompetanse som en del av realkompetansebegrepet).

Det er viktig at en opptaksprøve blir en reell vei inn for de som trenger en ny sjanse, og ikke en standardisert flervalgsprøve som private aktører kan tilby kurs for å bestå uten at den enkelte utdannings søker nødvendigvis øker sin forståelse av eller blir bedre studieforberedt.

LO er bekymret for at opptaksprøveknoten på 20 % blir for snever og at opptaksprøven blir for teoretisk. Vi registrerer at den svenske opptaksprøven, Høgskoleprovet, er en standardisert og generell prøve som legger stor vekt på teoretiske kunnskaper som aritmetikk, algebra og geometri. Dersom det innføres en slik standardisert opptakstest mener LO at testen ikke må innrettes så teoretisk at den stenger døren for søkere med fag- eller yrkesbakgrunn. Vi foreslår derfor at kandidater med bestått fagbrev gis anledning til å ta opptaksprøve, med mulighet til å komme inn på et studium i opptaksprøveknoten.

LO ser at det kan være rasjonelt å fjerne alle tilleggspoengene. Men hvis Kunnskapsdepartementet velger å opprettholde tilleggspoengene, vil LO kreve at også fagbrev skal gi tilleggspoeng ved opptak til universitets- og høyskoleutdanning på lik linje som folkehøyskole og militærtjeneste.

Landsorganisasjonen i Norge

Torggata 12, N-0181 Oslo E-post: lo@lo.no www.lo.no Telefon: +47 23 06 10 00 Organisasjonsnummer: 971 074 337
Kontonr.: 9001 07 00182 Faktura på e-post: 971074337@autoinvoice.no Elektronisk faktura (EHF): 9908:971074337

Utvalget foreslår å endre navn på ordningen for voksne fra 23/5 til 23/6, og ønsker med det å synliggjøre og vektlegge kravet om 6 fag framfor 5 års arbeidspraksis. LO mener det er viktig å signalisere at annen kompetanse enn den formelle også blir verdsatt, og at fem års arbeids- og livserfaring absolutt kan gjøre søkere studieforbereid. Med en annen innretning på opptaksprøven, som redegjort for tidligere i vårt høringssvar, vil det være fullt mulig å supplere foreliggende dokumentasjon med mer spesifikt innhold. LO vil også påpeke at vi har en tilsvarende bestemmelse i opplæringsloven for voksne når det gjelder fagbrev, §3-5, der fem års allsidig arbeidspraksis/25% lenger enn den fastsatte læretida, er likeverdig. LO ser ikke grunn til å endre krav i ordningen, eventuelt kan navn endres til 23/5/6.

LO er fornøyd med at utvalget mener det er viktig at det finnes flere veier inn til studier.

Innslaget av generisk kompetanse og til sluttkompetanse generelt i yrkesfaglig videregående opplæring, er høye i Norge sammenliknet med i mange andre land. Utviklingen går videre i retning av en viss tilnærming i kravene til sluttkompetanse mellom yrkesfaglig og studieforbereidende. Det må ses i sammenheng med økende krav i arbeidslivet til bl.a. omstillingsevne og livslang læring – krav som begge studieretningene må forholde seg til. Blant annet på denne bakgrunnen mener LO det er på tide at gjennomført fag-/svenneprøve aksepteres som generell studiekompetanse. Derfor mener vi at også gjennomført fag-/svenneprøve bør gi generell studiekompetanse.

Utvalget foreslår at toårig fagskole fortsatt skal gi generell studiekompetanse. Ved overgang fra fagskole til høyere utdanning bør det også vektlegges om studenten kan kvalifisere til fritak fra fag grunnet bestått fagskole. LO mener at høyere utdanning må være mer fleksible ved overgang fra fagskole til universitet, blant annet med å anerkjenne bestått fag på fagskole som erstatning for bestått fag på videregående i relevante tilfeller. I tillegg må 60 studiepoeng fra høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning bør kunne vektes likt og gi generell studiekompetanse.

Det er ikke helt klart hvor utvalget plasserer y-veien i sitt forslag. Samtidig leser vi at utvalget omtaler dagens ordning som positiv, og legger til grunn at ordningen videreføres parallelt med de nye forslagene.

LO mener at Y-veien fortsatt må ha en plass i opptakssystemet, og ordningen bør utvides. Rapporten viser til at det i 2019 var det 1 prosent av de som startet på høyere utdanning som hadde yrkesfaglig utdanning og relevant fag-/svennebrev som grunnlag for opptak. Dette er altfor lavt.

LO mener det må opprettes flere y-veier innenfor flere studieretninger. I industrien er det lang og god erfaring med prosessoperatører og andre fagarbeidere som går videre til høyere utdanning som for eksempel ingeniør. Det gir komplette fagarbeidere med en unik kombinasjon av praktisk og teoretisk kompetanse.

Y-veien ble til som et tilsvarende på rekrutteringsutfordringene til ingeniørutdanningene, og ordningen har vist seg å være positiv både for studenter, institusjoner og arbeidslivet. I flere sektorer med mangel på kvalifisert arbeidskraft har det blitt pekt på at Y-veien kan være med på å løse rekrutteringsproblemet. Helsepersonellkommisjonene har for eksempel pekt på de store utfordringene vi står ovenfor i helsesektoren. Det er behov for å etablere flere y-veier innenfor områder der det er rekrutteringsbehov.

For eksempel mangler vi i dag 20.000 vernepleiere¹, og for å løse rekrutteringsproblemet bør derfor en Y-vei for søkere med fag- eller svennebrev også bli etablert for vernepleierstudiet. Det forutsetter imidlertid at studieløpet tilrettelegges for denne gruppa eller at det etableres et forkurs.

LO støtter utvalgets vurdering av at særskilte opptakskrav bør vurderes opp mot dimensjonering eller sørge for at kandidatene er bedre studieforbereid. I tillegg vil LO her vise til at utvalget peker på muligheten til å lage andre opptaksordninger og supplerende rangeringskriterier. Det må særlig vurderes innenfor profesjonsfagene og særlig innenfor utdanningene i barnevern, sosialt arbeid og vernepleie (BSV utdanningene), der erfaringsbasert utdanning er særlig viktig.

¹ <https://www.fo.no/vernepleiermangel/>

LO er opptatt av at de som har dysleksi og dyskalkuli skal få mulighet til å ta høyere utdanning. Så mange som 20 % av dem som går ut av skolen, har generelle lesevaner. Dette er over en million nordmenn. 50 % av dem som står utenfor arbeidslivet, har lesevaner. Ifølge statistikk fra Dysleksi Norge har ca. fem prosent av befolkningen spesifikke lese- og skrivevaner, dysleksi. Omtrent samme andel har spesifikke matematikkvaner, dyskalkuli, og ca. fem prosent har spesifikke språkvanser. LO støtter derfor videreføring av dagens dispensasjonsordning for disse og andre søkere med funksjonshemming, slik at de kan søke om unntak eller dispensasjon fra generell studiekompetanse. Det finnes også en mulighet for særskilt vurdering og det er positivt at denne videreføres.

Opptaksprøvekvoten bør utvides. Dersom kun 20 prosent av opptaket skal være fra denne kvoten, vil mange av utfordringene og presset som i dag ligger i det ordinære opptaket, videreføres.

LO støtter utvalgets forslag om å videreføre realkompetansevurdering som en vei inn i høyere utdanning. Vi er enig med utvalget i at vurderingsmetodene for realkompetansevurdering bør forbedres.

Realkompetanse er all kompetanse en person har tilegnet seg gjennom formell, ikke-formell eller uformell læring. Det vil si alle kunnskaper og ferdigheter tilegnet gjennom utdanning, lønnet eller ulønnet arbeid, organisasjonserfaring, fritidsaktiviteter eller på annen måte.

Definisjonen på realkompetanse bygger på en anerkjennelse og forståelse av at læring skjer i mange sammenhenger og på ulike arenaer. Det innebærer at det er mulig å oppnå kompetanse som er likeverdig og på nivå med kompetanse oppnådd innenfor det formelle utdanningssystemet. I takt med økte kompetansekrav i det høyproduktive norske arbeidslivet, vil en større andel av voksne med ulik utdanningsbakgrunn ha behov for å oppsøke livslang læring i UH-sektoren. Det internasjonalt anerkjente prinsippet om å bygge på eksisterende kompetanse som grunnlag for videre utdanning, vil være mer hensiktsmessig ressursbruk for den enkelte og samfunnet. Realkompetansevurdering kan gjennomføres med internasjonalt anerkjente metoder som omfatter kartlegging, dokumentasjon, vurdering og sertifisering av den samlede kompetansen kandidaten fremlegger. Denne prosessen er mulig å dokumentere.

Alternativet til realkompetansevurdering er i mange tilfeller å ta utdanning på nytt med de kostnadene dette vil medføre i økt bruk av utdanningsressurser og tapte arbeidsinntekter for individet og samfunnet. Ved kompetanseknapphet vil det også være krevende for arbeidsgivere å gi fri for å formalisere allerede tilegnet kompetanse gjennom å ta utdanning, simpelthen fordi systemene for realkompetanse ikke er godt utviklet og forstått.

LO vil understreke at det kan være fordeler ved at elever velger noe annet enn å gå rett fra videregående til høyere utdanning. Det gjelder særlig for profesjonsutdanninger, der arbeidserfaring fra et relevant arbeidsfelt for utdanningen du søker kan være svært verdifullt. Profesjonsutdanningene utdanner kandidater til kompliserte arbeidsfelt, for eksempel barnevernet hvor det å begynne å jobbe som nyutdannet 21 åring er veldig krevende. Mange av de yngste studentene har ikke vært ute i relevant praksis før de begynner på utdanningen, og risiko for både frafall underveis i studiet eller at de slutter i yrket etter kort tid, er stor. Arbeidserfaring før studiet mener vi bidrar til at kandidatene som starter på disse utdanningene er mer motiverte og forberedt på hva som møter de både i studiet og etter hvert i arbeidslivet.

LO støtter utvalget og utvalgets flertall i videreføring av kvoter for kandidater med samisk språkkompetanse, tilknytning til Nord-Norge og åpne for kvoter for kjønn på fag med svært skjev kjønnsfordeling. God kjønnsbalanse er et gode for både arbeidslivet og den enkelte arbeidstaker.

LO mener at en bør være forsiktig med å sette særskilte karakterkrav ved opptak til høyere utdanning, men heller at f.eks. matematikkundervisningen både i videregående opplæring, og høyere utdanning, og da særskilt for utdanning med autorisasjon for medikamenthåndtering styrkes.

Avslutningsvis vil LO ta opp det som handler om opptak til etter- og videreutdanning. Utvalget er tydelig på at en del av samfunnsoppdraget til universiteter og høyskoler er å bidra til livslang læring og tilby etter- og videreutdanning. Dette inkluderer muligheten til å ta en grunnutdanning i voksen alder. Utvalget viser til at i de siste årene har det blitt gjort flere tiltak for å gjøre utdanningstilbud tilgjengelig for flere, uavhengig av hvor i landet de bor og hvilken livssituasjon de befinner seg i.

I en situasjon der flere skal delta i kompetanseutvikling hele livet, og vi får flere studenter i ulike livsfaser kan det også være nødvendig med fleksibilitet for opptak til kortere utdanninger. Som utvalget viser til så har institusjonene allerede i dagens forskrift hjemmel til selv å fastsette opptakskrav til etter- og videreutdanning, og regelverket for opptak til etter- og videreutdanning bør være mer fleksibelt enn i dag.

LO mener her at etter- og videreutdanning ikke må begrenses til de som bare har generell studiekompetanse. Søkere med relevant realkompetanse, fagbrev og høyere yrkesfaglig utdanning må også kvalifisere for etter- og videreutdanning. På den måten kan vi sikre at flere får muligheten til å fylle på med mer etter- og videreutdanning underveis i yrkeslivet, jf. Meld. St. 14 (2019–2020) Kompetansereformen – Lære hele livet

Med vennlig hilsen
LO Norge

Trude Tinnlund
(*sign.*)

Liv Sannes
(*sign.*)

Dette brevet er godkjent elektronisk i Landsorganisasjonen i Norge og har derfor ingen signatur.